

Naturhensyn på strekningen Seltun- Sjurhaugen i Lærdal i forbindelse med restaurering av Kongeveien

Jon T. Klepsland

Ekstrakt

Biofokus har på oppdrag for Statens vegvesen, region vest ved Jan Adriansen undersøkt naturverdier langs Kongeveien på strekningen Seltun-Sjurhaugen (Lærdal) i forbindelse med at Kongeveien skal restaureres. Ett område (ved Soknefossen) krever spesielle hensyn i denne forbindelse grunnet forekomst av den kritisk truede *Rinodina stictica*. Noen generelle hensyn som gjelder hele traséen er også gitt.

Nøkkelord

Lærdal
Galdane
Soknefossen
Rinodina stictica
Hensyn

Omslag

Utsyn mot Galdane fra østsiden av Soknefossen.
Foto: Jon T. Klepsland

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-281-4

BioFokus-notat 2013-5

Tittel

Naturhensyn på strekningen Seltun-Sjurhaugen i Lærdal i forbindelse med restaurering av Kongeveien

Forfatter

Jon T. Klepsland

Dato

20. mai 2013

Antall sider

7 sider

Refereres som

Klepsland, Jon T. 2013. Naturhensyn på strekningen Seltun-Sjurhaugen i Lærdal i forbindelse med restaurering av Kongeveien. BioFokus-notat 2013-5. Stiftelsen BioFokus. Oslo.

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgiver

Statens vegvesen, region vest

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig.
Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra:
<http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO
Telefon 22 95 85 98

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Bakgrunn

Statens vegvesen ved kulturkonsulent Jan Adriansen kontaktet BioFokus i mars 2013 angående behov for presis kartlegging av spesielle naturverdier langs Kongeveien forbi Galdane i Lærdal kommune, i forbindelse med at Kongeveien skal restaureres og gjøres mer tilgjengelig for publikum. Undersøkellesområdet omfattet en ca 10-30 meter bred sone langs den gamle veitraséen, som kunne tenkes å bli berørt i forbindelse med restaureringsarbeidet, på strekningen fra Sjurhaugen i øst til Seltun i vest. Særlig fokus ble rettet mot partiet omkring Soknefossen (rett øst for plassen Galdane) hvor BioFokus tidligere har kartlagt en svært viktig fosserøyksone i forbindelse med et nasjonalt kartleggingsprogram av bekkekløfter (Blindheim et al. 2011). På samme sted er Kongeveien i dårlig forfatning og ganske store steinmasser må flyttes på i forbindelse med restaureringsarbeidet.

Metode

Naturfaglige undersøkelser ble foretatt av BioFokus ved Jon T. Klepsland 6.-7. mai 2013. Første dag ble disponert til inventering av viktige naturmiljø og elementer (trær, bergvegger mm.), samt spesielle og sårbare arter langs traséen som kunne tenkes bli berørt av restaureringsarbeidet, og/eller som det bør tas spesielle hensyn til i denne sammenheng. Neste dag ble avsatt til felles befarings- og generelle og spesielle verdier og hensynsbehov ble da påpekt og diskutert. På befaringsdelen deltok Jan Adriansen (Statens vegvesen, region vest), Magnhild Aspevik (landbrukssjef i Lærdal kommune) og Jon T. Klepsland (BioFokus).

Potensielt interessante, spesielle, sjeldne og rødlistete arter ble punktfestet med GPS med et presisjonsnivå på 2-5 meter i radius. Alle GPS-registrerte funn blir synliggjort i Artskart (Artsdatabanken & GBIF-Norge 2013) via BioFokus sin egen artsdatabase (BAB). Rødlistekategorier følger Norsk rødliste for arter 2010 (Kålås et al. 2010).

Resultater

Som tidligere påpekt (Klepsland og Abel 2010) er det samlet sett store og varierte naturverdier i dalføret omkring Galdane; på strekningen Seltun-Sjurhaugen. Svært mange krevende og rødlistete arter er påvist i området, de fleste tilknyttet bergvegger og alm (*Ulmus glabra*), men noen er tilknyttet andre treslag som gråor, selje og bjørk, eller elementer av død ved. Karplantefloraen er også rik og variert, spesielt i sørhellingene fra Galdane og østover mot Skori. Derfor bør det legges til grunn et generelt forsiktighetsprinsipp om at naturmiljøet ikke skal forstyrres mer enn aller høyst nødvendig i forbindelse med restaureringsarbeidet.

Generelle hensyn

Ved arbeid langs Kongeveien bør man ta noen generelle hensyn for at arbeidet ikke skal gå på bekostning av det rike artsmangfoldet, og eventuelt gjøre noen tiltak for å begünstige et rikt artsmangfold:

- ⊙ Ikke fjerne mer av skogen langs Kongeveien enn nødvendig for å bevare veien.
- ⊙ Ved mer omfattende rydding for å bedre utsikt/ øke solinnstråling bør man spare alle eldre trær, spesielt av alm, lind og bjørk. Særlig viktige er almetrær som står inntil/nær bergvegger.
- ⊙ Hogstavfall bør samles i hauger hvor vegetasjonen er relativt triviell, og helst brennes på stedet. Oppflising av avfall bør ikke skje pga kraftig gjødseleffekt.
- ⊙ Eventuell optenning av avfall må ikke skje inntil gamle trær eller bergvegger.
- ⊙ Dersom eldre/store trær må felles bør disse få ligge og sakte brytes ned av naturen.

Spesielle hensyn

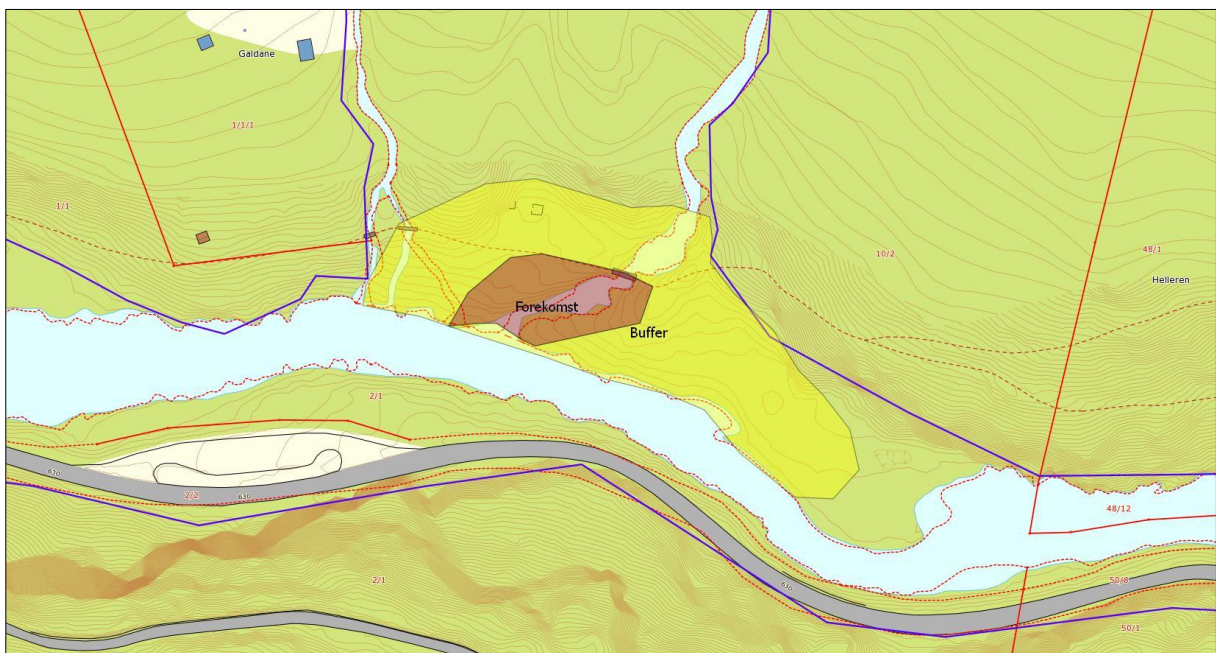
I denne forbindelse er det ett parti langs Kongeveien som fremstår som spesielt sårbart og som krever ekstra hensyn for at naturverdiene skal ivaretas. Dette gjelder gråor-heggeskogen nedenfor Soknefossen, som er levested for flere krevende epifytter (arter som vokser på trær og busker), deriblant skorpelaven *Rinodina stictica* som i Norge regnes som kritisk truet (CR), og som her har eneste kjente livskraftige bestand i Europa. Laven ble funnet på mer enn 20 trær (kun på gråor) ved befaring nå i 2013. På enkelte trær er laven dominerende over andre epifytter og rikt fertil (produserer apothecier), noe som er svært sjelden og tyder på optimale forhold. *Rinodina stictica* finnes kun på trær som er påvirket av fosseyr fra Soknefossen, og den har sin hovedforekomst på gråor som står langs bekken (Store Sokni) i partiet mellom brua til Kongeveien og Lærdalselva. Arten finnes også på trær så langt unna som 20-30 meter vest for bekken (retning Galdane), men kun 5-10 meter øst for bekken. Utenfor denne sonen er påvirkningen fra fossen tydeligvis for svak. Nesten alle trær med *Rinodina stictica* står på nedsiden av Kongeveien. Kun ett tre ble funnet med arten på oppsiden av veien, og denne står på østsiden og tett inntil fossen (utenfor influensområdet). Det gjøres oppmerksom på at arten også opptrer på de gråorene som står nærmest brufundamentene på begge sider av bekken.

Arten som det er spesiell fokus på her (*Rinodina stictica*) er trolig sårbar overfor selv ganske små miljøendringer. Særlig viktig er det at vannføringen opprettholdes på dagens nivå, spesielt m.h.t. Soknefossen og fosserøyksonen denne danner, men at Lærdalselva har en stor og noenlunde stabil vannføring er trolig også av betydning. I tillegg er det avgjørende for langsiktig overlevelse at det er fremover er god og kontinuerlig tilgang på egnet substrat, i dette tilfellet

ung til middelaldret gråor. Eldre trær ser ut til å være mindre egnet, men er til gjengjeld viktige for mange andre organismer og er derfor viktige elementer å bevare. Et ulikaldret og flersjiktet skogbestand bidrar dessuten til å stabilisere luftmassene, konservere luftfuktigheten og dempe direkte solinnstråling; faktorer som ellers kan skade forekomstene av *Rinodina stictica* og andre lys- og tørkeømfintlige arter. Skogen rundt forekomstarealet til *Rinodina stictica* er trolig også viktig å bevare av samme grunn, slik at ikke forekomstarealet rammes av negative kanteffekter i form av økt lysinnstråling eller økt vindgjennomtrekk som følge av hogst eller andre større terrenginngrep.

Konklusjon

For å ivareta naturverdiene og opprettholde en levedyktig bestand av *Rinodina stictica* bør forekomstarealet samt et bufferareal rundt forekomstarealet avsettes til fri utvikling uten inngrep. I løpet av befaringen ble det klart at mindre inngrep i denne sonen trolig vil være nødvendig i forbindelse med restaureringsarbeidet, og så lenge dette begrenses til et minimum anses dette uproblematisk og ikke å ville gå på bekostning av naturverdiene i nevneverdig grad. Helt konkret var det snakk om å fjerne noen trær nedenfor veien like øst for forekomstarealet til *Rinodina stictica* (der hvor veien stiger bratt mot Hellenen), og eventuelt ett eller to trær/busker med *Rinodina stictica* som står helt inntil brufundamentet.

Kartutsnitt over Kongeveien ved Soknefossen og Galdane. Arealet med forekomst av *Rinodina stictica* er markert med rød skravur. Bufferareal er markert med gul skravur. Tiltak i form av hogst og terrenginngrep innenfor disse sonene bør begrenses til et minimum. Ekvidistanse = 1 meter.

Habitatforbedrende tiltak

Både nedenfor og ovenfor Kongeveien finnes det åpne areal uten trær som er vesentlig påvirket av fosseyr fra Soknefossen. På sikt ville det vært gunstig med tanke på *Rinodina stictica* og andre fuktighetskrevede epifytter at disse partiene

får lov til å vokse til med gråorkrattskog lik den som står på nedsiden av Kongeveien. Dette krever ikke annet enn å la partiene få utvikle seg fritt, dvs. unngå terrenginngrep, hogst og slått. Et moderat beitetrykk er trolig ikke spesielt negativt, men dersom man oppdager beiteskader på trærne bør man redusere beitetrykket eller holde dyrene unna med gjerde.

Kongeveien ved Soknefossen. Pilene på bildet angir: 1 – En liten gråor med *Rinodina stictica* som står tett inntil brufundament og derfor kan være nødvendig å fjerne. 2 – Åpne areal påvirket av fosseyr fra Soknefossen som på sikt bør få gro igjen med gråor. 3 – Skråning nedenfor Kongeveien hvor noen trær er nødvendige å fjerne i forbindelse med restaureringsarbeidet. Foto: Jon T. Klepsland, 6. mai 2013.

Kilder

Artsdatabanken & GBIF-Norge 2013.

<http://artskart.artsdatabanken.no/Default.aspx>

Blindheim, T., Hofton, T. H., Gaarder, G., Klepsland, J. T., Abel, K. og Høitomt, T. 2011. Naturfaglige registreringer av bekkekløfter i Buskerud, Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms 2008-2010. BioFokus-rapport 2011-2.

Klepsland J. T. og Abel K. 2010. Naturverdier for lokalitet Galdane, registrert i forbindelse med prosjekt Bekkekløfter 2009. NaRIN faktaark. BioFokus, NINA, Miljøfaglig utredning.

Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetning av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/rapport.htm>
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/notat.htm>